

Tüketici Güven Endeksi ve Enflasyon Arasındaki İlişkinin Türkiye İçin Analizi

Analysis of the Relationship between Consumer Confidence Index and Inflation in Türkiye

Assoc. Prof. Dr. İlkey Noyan Yalman [ORCID: 0000-0003-2999-5374](#)
Assoc. Prof. Dr. Şerife Merve Koşaroğlu [ORCID: 0000-0002-2563-5753](#)

Abstract

The course of macroeconomic indicators has an impact on consumers' decisions and expectations. Consumer confidence refers to the tendencies of consumers in the face of economic conditions and the situation regarding the decisions to be taken by other decision units. It is thought that the realized and expected inflation within the economic indicators is important in the consumers' perception of economic developments. Therefore, price stability represents one of the main factors determining consumer decisions regarding income, consumption expenditure and savings. Price stability in Turkey has varied over the years. The devastating effects of inflationary processes in the economic development process were high. From this point of view, investigating the relationship between consumer confidence and inflation in Turkey has been the main motivation of the study. The results of the analysis made with the 2012:01-2023:01 monthly data provided evidence for the existence of a long-term relationship between the variables.

1 Giriş

Tüketici güveni, tüketicilerin kararları doğrultusunda ekonomik hayatın ne şekilde yürüdüğüne yönelik bilgi sunmaktadır. Bu doğrultuda tüketici güveni, gelecek dönemler için ekonominin durumuna yönelik beklentilerin de bir değerlendirmesi olarak görülebilir. Tüketici güveni tüketicilerin eğilimleri açısından önemli olmakla birlikte, ekonomideki diğer karar birimlerinin alacağı kararlar üzerinde de etkili olduğu düşünülmektedir (Gezer ve Tuncer, 2019:219). Türkiye’de tüketici güven endeksi, rastgele seçilen kişilere mali durum, ekonomik koşullar ve gelecek beklentilerini belirlemek üzere hazırlanan ankete göre hesaplanmaktadır. Tüketicilere yönelik yapılan araştırma kapsamında oluşturulan bu endeksin amacı, tasarruf ve harcama eğilimlerinin ortaya koyabilmektir (Eğilmez, 2019:376-377).

Tüketicilerin kararları hakkındaki belirsizlik, makroekonomik politika hakkındaki görüş farklılıklarının merkezinde yer almaktadır (Juster ve Wachtel, 1972:71). Tüketicilerin bireysel mali koşulları, ekonomiye ilişkin mevcut duruma yönelik değerlendirmeleri ve gelecek dönem beklentilerine göre harcama ve tasarruf eğilimleri değişebilmektedir (Vergili, 2023:20). Tüketici kararları hakkındaki belirsizliğin ana kaynaklarından biri hem beklenen hem de gerçekleşen fiyat enflasyonunun tüketicilerin harcama veya tasarrufla ilgili kararlarını etkileme biçimiyle ilgilidir (Juster ve Wachtel, 1972:71).

Türkiye ekonomisinde, uzun dönem devam eden yüksek enflasyon problemi yaşanmıştır. Enflasyonla mücadelede yetersiz kalınmasında, bireylerin ileriye dönük enflasyon beklentilerini düşürecek yapısal reformların başarılı bir şekilde uygulanamaması etkili olmuştur. Çünkü bu durum, yüksek enflasyon beklentisine neden olarak enflasyondaki yapışkanlığın sürmesine yol açmıştır. Yüksek enflasyon ortamında, görece fiyat değişkenliği ve gelecek dönem enflasyon oranlarına ait belirsizlikler artmıştır. Dolayısıyla, bireylerin tüketim ve yatırım kararlarını olumsuz yönde etkilenmiştir. Türkiye’de yıllardır devam eden yüksek ve istikrarsız enflasyonun olumsuz etkileri önlenememesi, istikrarsızlık ortamını besleyerek beraberinde bir güvenilirlik sorununu ortaya çıkarmıştır. Piyasalarda devam eden güvensizlik problemini ortadan kaldırmak ve bireylerdeki önyargıyı kırmak kolay olmamaktadır. Enflasyonun politika değişmelerine yavaş tepkiler vermesi, yani enflasyonist ataletin varlığı nedeniyle, fiyat istikrarının sağlanmasına yönelik politikaların başarısı için, bireylerin beklentilerini etkileyecek uygulamaların önemli olmaktadır (Acaravcı ve Bozkurt, 2006:2).

Bu çalışmada, Türkiye’de tüketici güven endeksi ve enflasyon arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışmanın ilk kısmında literatür çalışmalarına yer verilmiş sonrasında ise ekonometrik analiz sonuçları rapor edilmiştir.

2 Literatür

Tüketici güven endeksinin farklı makroekonomik değişkenlerle ilişkisi araştırılan güncel konular arasındadır.

Eduardo ve Brito (2004) çalışmasında, ABD’de tüketici güven endeksi ile tüketim ve yatırım arasında eşbütünlük ilişkisi olmadığını ayrıca tüketici güven endeksinin tüketim ve özel yatırımı belirlemediği sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonucun aksine tüketim ve yatırım arasında nedensellik bulunmuştur.

Haugh (2005) çalışmasında, tüketici güveni ve hisse senedi fiyatlarının ABD’deki iş çevrimi üzerindeki etkisini araştırmıştır. Sonuçlar, tüketici güveni ve hisse senedi fiyatlarının ABD ekonomisi üzerinde dinamik tepkisi

olduğunu göstermiştir. Tüketici güveninde 4 endeks puanlık pozitif bir şok, GSMH seviyesini geçici olarak %0,14 artırdığı; hisse senedi fiyatları da iş çevrimine %7'lik bir şokla etki ederek GSMH seviyesinde %0,5'lik kalıcı bir artışa yol açtığı belirlenmiştir.

Gezer ve Tuncer (2019), Türkiye’de tüketici güveni ve maliye politikası arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Analiz sonucu, tüketici güven endeksi ve kamu gelirleri arasında ilişkinin bulunduğunu göstermiştir. Bu sonuç doğrultusunda, daraltıcı maliye politikasının tüketici güven endeksini artıracığı ifade edilmiştir.

Kocacıyık ve Alptürk (2020) çalışmasında, farklı güven endekslerinin hisse senedi fiyatları ile ilişkisini araştırmıştır. Nedenellik test sonucuna göre tüketici güven endeksi ve kredi temerrüt takas priminden BIST 100 endeksine tek yönlü nedenellik ilişkisi bulunmuştur. Ayrıca, BIST 100 endeksinden finansal hizmetler güven endeksine tek yönlü nedenellik ilişkisi olduğunu göstermiştir.

Li ve Qiu (2014) çalışmasında, tüketici güven endeksi analizine dayalı olarak, Çin’de tüketici beklentilerinin gelecekteki konut fiyatı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Analiz sonuçları enflasyon beklentilerinin konut fiyatlarının yükselmesine neden olabileceğini, yani üretici ve tüketicilerin enflasyon beklentilerinin gayrimenkul piyasası arz ve talep dengesizliklerini yoğun bir şekilde teşvik ederek konut fiyatlarının yükselmesine neden olacağını göstermiştir.

Arısoy ve Aytun (2014), Türkiye’de tüketici güven endeksi, tüketim kredileri ve tüketim arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu göstermiştir. Tüketici güveni, tüketim kredileri ve faiz oranından tüketim harcamasına doğru nedenselliğin varlığı kabul edilmiştir.

Beşel ve Yardımcıoğlu (2016) Türkiye’de tüketici güven endeksi ve makro değişkenler arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, döviz kurundan güven endeksine, petrol fiyatlarından işsizliğe tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çetin (2021), Türkiye’de tüketici güven endeksini etkileyen faktörleri analiz ettiği çalışmasında, enflasyondan tüketici güven endeksine, tüketici güven endeksinden de altın fiyatlarına nedenselliğin olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, tüketici kur endeksi ve enflasyondan reel kur endeksine nedensellik bulunmuştur. Etki tepki analizi ile tüketici güven endeksinin enflasyondaki artış yönündeki hareketine aynı yönde tepki verdiğini göstermiştir.

3 Ekonometrik Analiz

Türkiye’de tüketici güven endeksi (tge_t) ve enflasyon ($tufe_t$) arasındaki ilişki 2012:01-2023:01 dönemi aylık verileri kullanılarak araştırılmıştır. Enflasyon değişkenini temsil etmek üzere tüketici fiyat endeksi verileri kullanılmıştır. Seriler mevsimsellikten arındırılarak modele dahil edilmiştir. Analizde kullanılan veriler EVDS’den temin edilmiştir.

Serilerin durağanlık düzeyini belirlemek üzere, Dickey ve Fuller (1981)’in geliştirdiği Augmented Dickey Fuller (ADF) birim kök testi kullanılmıştır. ADF birim kök testi sonuçları tablo 1’de verilmiştir.

	Sabitli Model		Sabitli ve Trendli Model		Düzy Modeli	
	ADF Test İstatistiği	Olasılık Değeri	ADF Test İstatistiği	Olasılık Değeri	ADF Test İstatistiği	Olasılık Değeri
$tufe$	2.654	1.000	0.737	0.999	2.331	0.995
tge	-1.851	0.354	-3.348*	0.063	-0.706	0.408
$\Delta tufe$	-2.776*	0.064	-3.792**	0.020	-1.785*	0.070
Δtge	-9.678***	0.000	-9.640***	0.000	-11.491***	0.000

Not: *, **, *** işaretleri sırasıyla %10, %5, %1 önem seviyesinde durağanlığı göstermektedir.

Tablo 1: ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-419.0566	NA	2.889697	6.736905	6.782158	6.755289
1	73.26668	961.0150	0.001169	-1.076267	-0.940508	-1.021115
2	93.80914	39.44152	0.000897*	-1.340946*	-1.114681*	-1.249027*
3	95.64956	3.474718	0.000929	-1.306393	-0.989622	-1.177706
4	101.4419	10.75056	0.000903	-1.335070	-0.927793	-1.169615
5	102.9550	2.759872	0.000940	-1.295280	-0.797496	-1.093057
6	104.3478	2.495976	0.000980	-1.253565	-0.665276	-1.014574
7	109.3503	8.804278	0.000965	-1.269604	-0.590809	-0.993845
8	115.5860	10.77542*	0.000932	-1.305377	-0.536075	-0.992850

Not: * işareti kriterler tarafından belirlenen gecikme düzeyini göstermektedir.

Tablo 2: Optimal Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi

Enflasyonun %5 anlamlılık düzeyinde, tüketici güven endeksinin ise %1 anlamlılık düzeyinde birim köke I(1) sahip olduğu kabul edilmiştir. Tablo 2’de değişkenlere ait optimal gecikme uzunluğuna yer verilmiştir.

Tablo 2’ye göre, FPE (Son kestirim hatası), AIC (Akaike bilgi kriteri), SC (Schwarz bilgi kriteri) ve HQ (Hannan-Quinn bilgi kriteri) bilgi kriterlerine göre optimal gecikme uzunluğu iki olarak belirlenerek modele dahil edilmiştir.

Seriler birinci düzeyde durağan olduğu için uzun dönem ilişkisi eşbütünlük testi ile araştırılmıştır. Bunun için Johansen (1988) ve Johansen ve Juselius (1990)’in geliştirdiği Johansen eşbütünlük testi kullanılmıştır. Johansen eşbütünlük testi sonuçları tablo 3’te verilmiştir.

İz İstatistiğine Göre Eşbütünlük Testi					
H_0	H_1	Özdeğer İstatistiği	İz İstatistiği	%5 Kritik Değer	Olasılık Değeri
$r=0$	$r \geq 1$	0.136	25.885	15.494	0.001
$r \leq 1$	$r \geq 2$	0.051	6.867	3.841	0.008
En Büyük Özdeğer İstatistiğine Göre Eşbütünlük Testi					
H_0	H_1	Özdeğer İstatistiği	En Büyük Özdeğer İstatistiği	%5 Kritik Değer	Olasılık Değeri
$r=0$	$r=1$	0.136	19.018	14.264	0.008
$r \leq 1$	$r=2$	0.051	6.867	3.841	0.008

Not: r, eşbütünlük sayısını göstermektedir.

Tablo 3: Johansen Eşbütünlük Testi Sonuçları

Tablo 3’te verilen iz istatistiği ve en büyük özdeğer test istatistiği değerleri kritik değerden büyük olduğu için %5 anlamlılık düzeyinde eşbütünlük ilişkisinin olduğu kabul edilmektedir. İz istatistiği için ve en büyük özdeğer istatistiği için iki eşbütünlük vektör vardır. Bu sonuç, tüketici güven endeksi ve enflasyon arasında uzun dönemli ilişki olduğunu göstermektedir. Değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü belirlemek için Granger (1969) nedensellik testine başvurulmuştur. Nedensellik testi sonuçları tablo 4’te verilmiştir.

Bağımlı Değişken: TUFGE	χ^2	Serbestlik Derecesi	Olasılık Değeri
TGE	2.117992	2	0.3468
Bağımlı Değişken: TGE	χ^2	Serbestlik Derecesi	Olasılık Değeri.
TUFGE	8.347084	2	0.0154

Tablo 4: Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Tablo 4’te verilen sonuçlara göre, enflasyondan tüketici güven endeksinde doğru nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Tüketicilerin enflasyondaki değişikliklere duyarlı olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla Türkiye ekonomisi için fiyat istikrarı, tüketici güveni konusunda yönlendirici özellik taşımaktadır. Politika yapımcıların fiyat istikrarına önem vermesi, ekonomide güven ortamının sağlanması noktasında önem taşımaktadır.

4 Sonuç

Enflasyon, çoğu ülkede olduğu gibi Türkiye’de de en temel makroekonomik problemlerden birisidir. Enflasyonla mücadelede, fiyat artışına neden olan unsurların doğru bir şekilde belirlenerek uygun politikaların seçilmesi ve enflasyonla mücadelede merkez bankasına bağımsızlık tanınması gibi unsurlar önemli görülmektedir. Bunlarla birlikte tüketici eğilimlerinin belirlenmesi bir diğer önemli yönü oluşturmaktadır. Tüketicilerin kararlarını etkileyen faktörlerin anlaşılması, piyasaların istikrarını sağlamanın bir koşulu olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar dikkate alındığında, Türkiye’de tüketici güven endeksi ve enflasyon arasında uzun dönemli ilişki bulunmaktadır. Özellikle talep şokuna neden olacak ekonomik koşulların oluşması durumunda, talep baskısının piyasa istikrarına olumsuz yönde etki etmesi beklenmektedir. Türkiye’de belirli dönemlerde enflasyon direncinin oluşmasında bu durumun önemli etkisinin olduğu düşünülmektedir. Nedensellik testi sonucunda ise enflasyondan tüketici güven endeksinde nedenselliğin olması, tüketicilerin fiyat artışlarına duyarlı olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Uzun dönemli istikrar ortamının sağlanması için politika yapımcıların tüketici eğilimlerini doğru algılayarak, risk ortamını azaltıcı yönde politikalar takip etmesi verimli olacaktır.

Kaynakça

- Acaravcı, A., & Bozkurt, C. (2006). Enflasyon Hedeflemesinde Beklentilerin Önemi: Türkiye Ekonomisi İçin Ampirik Bir Çalışma. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15(1), 1-12.
- Arısoy, İ., & Aytun, C. (2014). Türkiye’de Tüketim Harcamaları, Krediler ve Tüketici Güveni Arasındaki İlişkilerin Analizi. Business and Economics Research Journal, 5(2), 33-45.
- Beşel, F., & Yardımcıoğlu, F. (2016). Tüketici Güven Endeksi ile Makro Değişkenler Arasındaki İlişki. Uluslararası Politik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Kongresi, 24-26 Ağustos 2016, 475-487.

- Çetin, A. C. (2021). Türkiye’de Tüketici Güven Endeksini Etkileyen Faktörlerin Analizi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(5) 1259-1278.
- Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1981). Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series with a Unit Root. *Econometrica*, 49(4), 1057-1072.
- Eduardo, L., & Brito, L. (2004). Is the Consumer Confidence Index a Sound Predictor of the Private Demand in the United States. *Estudios de Economía Aplicada*, 22(3), 1-15.
- Eğilmez, M. (2019). *Ekonominin Temelleri (Kavramlar ve Kurumlar)*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Gezer, T., & Tuncer, G. (2019). Maliye Politikasının Tüketici Güveni Üzerindeki Etkisi: Türkiye Uygulaması. *Maliye Dergisi*, 177, 218-246.
- Granger, C. W. J. (1969). Investigating Causal Relations by Econometric Models and Cross-Spectral Methods. *Econometrica*, 37, 424-438.
- Haugh, D. L. (2005). The Influence Of Consumer Confidence and Stock Prices on The United States Business Cycle. *CAMA Working Paper Series*, April, 2005.
- Johansen, S. (1988). Statistical Analysis of Cointegration Vectors. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 12(2-3), 231-254.
- Johansen, S., & Juselius, K. (1990). Maximum Likelihood Estimation Inference on Cointegration with Applications to the Demand for Money. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 52(2), 169-210.
- Juster, F. T., & Wachtel, P. (1972). Inflation and the Consumer. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1(1972), 71-121.
- Kocabıyık, T., & Alptürk, Y. (2020). Güven Endeksleri ve CDS Primleri İle Hisse Senedi Fiyatları Arasındaki İlişkinin Keşfi. *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi*, 4(1), 149-168.
- Li, W., & Qiu, K. (2014). The Impact of Inflation Expectations on Housing Price: Based on the Economic Indicator of Consumer Confidence Index. Ed: Wang, J., Ding, Z., Zou, L., Zuo, J., *Proceedings of the 17th International Symposium on Advancement of Construction Management and Real Estate*, pp. 361-365.
- Vergili, G. (2023). Tüketici Güven ve Fiyat Endeksleri Banka ve Kredi Kartı Harcamalarında Etkili Mi?. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 6(1), 19-28.